

nii, ita nunc omnibus et singulis locorum ordinariis committimus et mandamus ut personam aliquam similibus qualitatibus præditam in suis respective diocesis eligant, cui *defensoris professionum* munus imponant, utque huic omnia demandata, injuncta et respective applicata esse censeantur *quæcumque Nos in præcitatæ litteris de matrimonii defensore statuimus?*

—Quomodo procedendum in his causis deficientium a professione?

R. Præter ea quæ dicta sunt (in lect. LXII, fol. 265, ex Sess. XXV, cap. 19 de Ref. Reg.) hæc Bulla *Si datam* præ oculis habere oportet ad sciendum casus repositionis quinquennii, et jura prælatorum ut ei audiantur, et in aliis casibus cum ordinario audiant et judicent.

—Potest in his causis civilis procedendi modus sequi?

R. Neg. Est enim causa sacramentalis et mere spiritualis, quin etiam civilis lex nihil de matrimonii defensore habet, sed integrum negotium in Hispania ecclesiasticæ curiæ committit, quod quidem et pium ac catholicum, et antiqui moris valde laudabilis est.

—Sunt aliæ causæ in quibus præsentia defensoris requiratur?

R. Af. In causis super nullitate votorum solemnium. Causæ enim hujusmodi matrimonialibus adsimulantur.

—Potest demandatus pauper cogi litigare extra provinciam?

R. Neg. Concilium enim ait postquam exclusivam cognitionem commisit Episcopo: «Coram quo, si pars vere paupertatem probaverit, non cogatur extra provinciam nec in secunda nec in tertia instantia in eadem causa matrimoniali litigare, nisi pars altera et alimenta et expensas litis velit subministrare.» (Sess. XXIV, cap. 20.)

—Quid in Hispania?

R. Appellationes a Metropolitano ad Rotæ Tribunal deferuntur, quare in provincia cognoscuntur, cum persæpe inter canonistas provincia pro natione vel gente usurpetur.

LECTIO CVI.

DE SUMMARIO JUDICIO.

—Quodnam iudicium dicitur summarium?

R. Illud in quo solemnia omittuntur, sed necessaria servantur. In Hispania *summarissimum* dicimus illud in quo aliqua etiam ex necessariis prætermittuntur, de quibus in lect. seq... Hinc divissionem inducere licet hujusmodi.

1.º Ordinarium, in quo et necessaria et solemnia servantur.

2.º Summarium, in quo necessaria sed non solemnia.

3.º Summarissimum, in quo non solum solemnia omittuntur, sed etiam e necessariis ea quæ referuntur ad rei citationem, et ex hac consecutaria, nempe litis contestationem etc. omittuntur.

—Iudicium summarium conforme est Ecclesiæ menti?

R. Af. Quin et optimum censetur, cum Ecclesia forenses strepitus et tricas abhorreat, gaudeatque potius evangelica simplicitate, etiam in exterioribus hisce.

—Quibus fundamentis nituntur tam summarium quam summarissimum iudicium?

R. Percelebri Clementina de verborum significatione quæ his verbis incipit: «*Sæpe contingit quod causas committimus et in earum aliquibus simpliciter et de plano ac sine strepitu et figura iudicii procedi mandamus.*»

In primis verbis simpliciter et de plano comprehenditur iudicium summarium; simplicitas enim solemnitates fugit.

In secundis summarissimum, nam cum secreto agitur fugitur strepitus; cum vero nec necessaria servantur, non habetur *figura iudicii*. Hinc summarissimum iudicium dicitur etiam *processus extrajudicialis*.

—Secretum et summarissimum sunt synonyma?

R. Neg. Nam aliquando proceditur secreto in causis gravissimis et scandalo obnoxiiis, puta contra sollicitantes in confessione, et in his servantur non solum necessaria

sed etiam solemnia, v. g. duplicia et triplicia scripta, probationes, testium recusationes, ac probationum crisis.

Idem etiam in jurisdictione voluntaria cum agitur de matrimoniis conscientiae, in qua testes examini subiunguntur.

—Quibus verbis ostendit citata Clementina esse in Ecclesia iudicia in quibus etiam necessaria omittuntur?

R. Sequentibus: «Sancimus ut iudex cui taliter causam committimus *necessario libellum non exigat*; litis contestationem non postulet, in tempore etiam feriarum (ob necessitates hominum indulgarum) a jure procedere possit.»

Certum autem et indubitatum est libelli oblationem (*demanda por escrito*) reique citationem et litis contestationem esse necessarias iudicii partes: hæ tamen omittuntur, ergo non summarium sed summarissimum seu extrajudicalem processum pariunt.

—Quid ergo de summario Clementina regula præstat?

R. «Amputet dilationum materiam, litem quanto poterit faciat brevior, exceptiones, appellationes dilatorias et frustratorias repellendo, partium, advocatorum et procuratorum contentiones et jurgia, testiumque superfluum multitudinem refranando.» (Ib.)

—Potest ergo iudex ecclesiasticus, brevitatis ergo, negare probationum admissionem?

R. Neg. «Non sic tamen iudex litem abbreviet quin probationes necessariæ et defensiones legitimæ admittantur. *Citationem* vero ac præstationem juramenti de calumnia, sive de veritate dicenda, ne veritas occultetur, per commissionem hujusmodi intelligimus non excludi.» (Ibid.)

—Quomodo petitio facienda in his summariis?

R. «Verum quia juxta petitionis formam pronuntiatio sequi debet pro parte agentis, et etiam rei, si quid petere voluerit, est in ipso litis exordio petitio facienda, sive scriptis, sine verbo: actis vero... inserenda.» (Ib.)

—Admittuntur positiones in summario iudicio?

R. Af. «Et quia positiones ad faciliorem expeditionem litium, propter partium confessiones et articulos, ad clariorem probationem usus longævus in causis admisit; Nos

usum hujusmodi observari volentes, statuimus, ut iudex sic deputatus a Nobis, (nisi aliud de partium voluntate procedat) ad dandum simul utrosque terminum dare possit, et ad exhibendum omnia acta et monumenta quibus partes uti volunt in causa post dationem articulorum, diem certam, quandocumque sibi videbitur valeat assignare.» (Ib.)

—Potest iudex partes interrogare?

R. Af. «Interrogabit etiam partes, sive ad earum instantiam, sive ex officio, ubicumque hoc æquitas suadebit.» (Ibid.)

—Quomodo datur sententia in summariis?

R. «Sententiam vero definitivam, citatis ad id, licet non peremptorie partibus, *in scriptis* et (prout magis sibi placuerit) stans aut sedens proferat; etiam, si ei videbitur, conclusione non facta.» (Ib.)

—Admittitur appellatio a iudicio summario?

R. Af. Nam etiam in his casibus sollemnis ordo potest sequi, subdit enim: «Si tamen in præmissis casibus sollemnis ordo iudiciarius in toto vel in parte non contradicentibus partiis observetur, non erit processus propter hoc irritus, nec etiam irritandus.» (Ib.)

—Pro quibus casibus datur?

R. Idem Papa Clemens V, alia sua (2 de *judiciis*) sic ait: «Dispendiosam prorogationem litium (quam interdum ex subtili ordinis iudiciarii observatione causarum docet experientia provenire) restringere in subscriptis casibus cupientes, statuimus ut in causis super electionibus, postulationibus vel provissionibus, aut super dignitatibus, personatibus, officiis, canonicatibus, vel præbendis, seu quibusvis beneficiis ecclesiasticis aut super decimis... necnon super matrimoniis vel usuris, et eas quoquo modo tangentibus ventilandis. procedi valeat de cætero simpliciter et de plano, *ac sine strepitu iudicii et figura.*» (De *judiciis*, tit. 1.º, cap. 2.)

—Omnes hi casus uniformes sunt?

R. Neg. Primi omnes beneficiales, prout electio et postulatio, sunt causæ jurisdictionis voluntariæ, et gubernativæ; tantumque erunt contentiosæ accidentaliter ex partis oppositione.

2.º Causæ decimales computabantur inter graves ut plurimum: aliquando autem ex levitate materiæ cognoscebantur summarie.

Causæ matrimoniales cum de nullitate agitur hodie nequeunt cognosci summarie. Ex mente Trid. computantur inter graves, et ex decis. Ben. XIV in eis agit semper defensor et sunt ordinariæ et contentiosæ.

3.º Excipiuntur aliquæ minus graves, prouti annullatio sponsalium, declaratio libertatis vel viduitatis, dispensatio monitionum et aliorum præliminarium, quæ cognoscuntur summarie, et quandoque summarissime, et de his credendum loqui in Clementina.

4.º Causæ usurariæ, si delictum sit patratum a clerico et occulte, cognoscuntur summarissime, secus vero summarie.

—Quæ aliæ causæ cognoscuntur summarie?

R. Ex jure decretalium causæ miserabilium personarum, viduarum, orphanorum, pauperum, etc. (quæ antea dicebantur apud nos *casos de Corte*): 2.º causæ alimentorum, 3.º causæ spoli, ad spoliatum restituendum, 4.º causæ leviores. Sed hodie nec ex legibus civilibus, nec ex praxi, ecclesiasticus iudex in his cognoscit, nisi materia aut persona ecclesiasticæ sint: puta si alimenta præstare debeat clericus patrono ecclesiæ, vel clericus injuste fuerit beneficio, capellania vel alio jure ab alio clerico spoliatus.

—Quid ad rem de causis concubinitus Trid. Synodus?

R. «In criminibus tamen ex incontinentia provenienti-  
bus, de qua in decreto de concubinariis, et in atrocioribus delictis, depositionem, aut degradationem requirentibus, ubi de fuga timetur, ne iudicium eludatur, et ideo opus sit personali detentione, possit initio solus Episcopus ad summariam informationem, et necessariam detentionem procedere: servato tamen in reliquis ordine præmisso.» (Sess. XXV, cap. 6).

—Variavit aliquid Trid. Syn. de summaris?

R. Neg. Nihil hac de re disposuit, proindeque omnia quæ ad ea referuntur non in Trid. sed in decretalibus quærenda sunt, cum enim optime disposita essent et tempori-

bus congruerent nihil addendum, minuendum vel mutandum putavit.

—Datur appellatio in processu summario ac proinde publico ad morum correctionem contra clericum?

R. N. Appellatio admittitur tantum in devolutivo, non in suspensivo; ait enim S. Syn. «nec appellatio executionem hanc quæ ad morum correctionem pertinet suspendat.» Vide supra. Lect. LXX, fol. 346 ex Sess. XXII, cap. 1.º.

—Sunt aliæ causæ etiam in quibus Episcopus summarie cognoscit?

R. Af. In causis in quibus agitur de peccatorum remissione.

—Qua de causa?

R. «Et quoniam per fictas causas, quæ tamen satis probabiles videntur, interdum accidit, ut nonnulli ejusmodi gratias extorqueant, per quas pœnæ illis Episcoporum juxta severitate inflictæ, aut remittuntur omnino, aut minuuntur; cum non ferendum sit, ut mendacium, quod tantopere Deo displicet, non modo ipsum impunitum sit, verum etiam alterius delicti veniam impetret mentienti; idcirco, ut sequitur, statuit et decrevit: Episcopus apud ecclesiam suam residens, de subreptione, et obreptione gratiæ, quæ super absolute alicujus publici criminis vel delicti, de quo ipse inquirere cœperat, aut remissione pœnæ, ad quam criminosus per eum condemnatus fuerit, falsis precibus impetratur, per se ipsum, tamquam Sedis Apostolicæ delegatus, *etiam summarie cognoscat*; ipsamque gratiam, potsquam per falsi narrationem, aut veri taciturnitatem obtentam esse legitime constiterit, non admittat.» (Sess. XIII, cap. 5).

—Judicium executivum computatur inter summaria?

R. Af. In eo enim ex praxi nostra solemnitates committuntur.

—Datur vero hoc iudicium in tribunalibus ecclesiasticis?

R. Af. Nam S. Syn. ait. «Ut quodcumque executio realis vel personalis in qualibet parte iudicii propria auctoritate ab ipsis fieri poterit, abstineant se, tam in procedendo quam in definiendo, a censuris.»

Ergo datur executio ex Tridentini mente.